

Flora- en Fauna onderzoek

Natuurontwikkeling en inrichting natuurbegraafplaats
op het landgoed Heidehof te Eext

Quick scan

**Flora- en Fauna onderzoek
Natuurontwikkeling en inrichting natuurbegraafplaats
op het landgoed Heidehof te Eext**

TONCKENS ECOLOGIE
Oosterweg 127
9751 PE Haren
06 23040548
www.tonckens.nl

uitvoering veldwerk
en foto's: J. Tonckens en S. de Vries

IN OPDRACHT VAN:
Landgoed Heidehof
Provinciale weg 2
9463 TK Eext
D. van der Weij

1 september 2011

Tonckens Ecologie is lid van het Netwerk Groene Bureaus
www.netwerkgroenebureaus.nl

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	4
2	GEBIEDSBESCHRIJVING	6
3	INVENTARISATIE FLORA EN FAUNA	8
3.1	Beschikbare gegevens en veldonderzoek	8
3.2	Biotopen	8
3.3	Flora en vegetatie	10
3.4	Fauna	11
3.4.1	Ongewervelden	11
3.4.2	Vissen	12
3.4.3	Amfibieën en reptielen	12
3.4.4	Vogels	12
3.4.5	Zoogdieren	12
3.5	Conclusies aanwezigheid beschermde flora en fauna	13
3.5.1	Licht beschermde soorten	14
3.5.2	Zwaarder beschermde soorten	14
3.6	Toetsing	14
4	BRONNEN	16
Bijlagen		
Bijlage 1	De flora en faunawet in het kort	
Bijlage 2	Beschermde soorten en soorten van de Rode lijst	

1 Inleiding

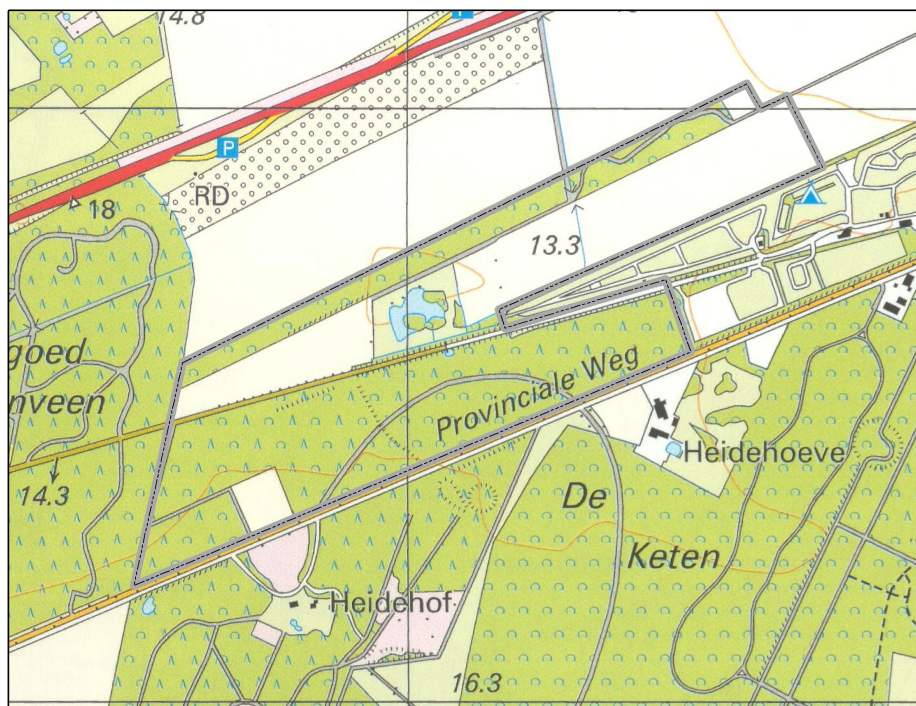
Dit onderzoek bevat een quick scan beschermde flora en fauna van een deel van landgoed Heidehof aan de Provincialeweg te Eext.

Het landgoed Heidehof is in 1929 gesticht door de familie Everts die een meubelfabriek bezat. Het landgoed werd destijds ingericht als productiebos voor het houtverwerkingsbedrijf. Sinds 1996 is het landgoed in bezit van de familie v.d Weij-Braat. De eigenaren voeren een op natuurontwikkeling gericht beheer waarbij de relatie tussen mens en natuur een belangrijke rol speelt. Zo wordt het oorspronkelijke productiebos omgevormd naar natuurbos en zijn enkele vennen gerestaureerd. In 2000 is 43 ha landbouwgrond omgevormd tot bos en natuur en toegevoegd aan het landgoed.

In 2011 is het landgoed wederom uitgebreid dankzij een kavelruil, waarbij een strook landbouwgrond en een ven aangeduid als het Hilligmeer. Deze uitbreiding van het landgoed heeft geleid tot het ontwikkelen van een multifunctioneel natuurproject waarin zowel bosaanleg, natuurontwikkeling als het inrichten van een natuurbegraafplaats plaats vindt.

De oppervlakte in te planten bos bedraagt ruim 10 ha. In het midden van het plangebied ligt een pingoruïne 'het Hilligmeer'. De wens is om, binnen de mogelijkheden, de pingo te restaureren. Ten behoeve van de natuurbegraafplaats wordt een eenvoudige ontvangstruimte gebouwd. Aanwezig archeologische monumenten worden zorgvuldig ingepast. Het plangebied bevindt zich ten noorden van de provinciale weg en sluit aan op de overige natuur van de Heidehof.

Het plangebied maakt deel uit van het nationaal landschap Drentsche Aa en ligt op enige afstand van het Natura 2000 gebied "Drentsche Aa".

Figuur 1 Omgrenzing plangebied

Omdat er in het kader van het voorgenomen plan ruimtelijke ingrepen worden uitgevoerd is een toetsing aan de geldende natuurwetgeving uitgevoerd. In deze quick scan worden de effecten op flora en fauna beschreven en wordt onderzocht of er mogelijk verbodsbepalingen van de Flora en faunawet worden overtreden. Tevens is nagegaan of er mogelijk effecten op beschermde (Natura2000) gebieden kunnen optreden. Het onderzoek heeft het karakter van een quick scan.

Werkwijze Quick scan

Een quick scan flora en fauna bestaat uit een inspectie van het plangebied en de omgeving. Het geheel wordt onderzocht op het voorkomen van beschermde planten en dieren door middel van het zoeken naar sporen, en het inschatten van de kans op het voorkomen van beschermde planten en dieren die op het moment van onderzoek niet zichtbaar zijn.

Het opnemen van de aard en de toestand van de aanwezige biotopen speelt een belangrijke rol bij het bepalen van de mogelijke geschiktheid van het terrein voor beschermde soorten. De gegevens uit het veldbezoek worden gecombineerd met een studie van bestaande gegevens en gebiedsbeschrijvingen. Doordat van veel soorten de verspreiding in de provincie Drenthe redelijk goed bekend is, is het mogelijk een inschatting te maken van de aanwezige soorten. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van verspreidingsatlassen en verspreidingskaarten die via internet zijn te raadplegen.

De quick scan leidt tot een lijst met zeker of mogelijk aanwezige beschermde soorten in de invloedssfeer van het plangebied. Op grond van de aard van de ingreep is het mogelijk een inschatting te maken van het optreden van schade, in de zin van het overtreden van verbodsbepalingen. Vervolgens is nagegaan of vrijstellingen gelden voor de aanwezige soorten. Tot slot worden aanbevelingen gedaan voor het zoveel mogelijk beperken van schade. Indien het vermoeden bestaat van de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten is nader onderzoek vereist om tot een onderbouwde ontheffingsaanvraag te komen.

2 Gebiedsbeschrijving

Huidige situatie

Het landgoed Heidehof bevindt zich op het Eexterveld in Drenthe en ligt aan weerszijden van de Provinciale weg tussen Rolde en Gieten. Het Eexterveld was van oorsprong een uitgestrekt heidegebied. Op de historische kaart (1851-1855) worden op de locatie van het plangebied enige laagten aangegeven (Wolters-Noordhoff, 1990). De bodem in dit gebied wordt, op de Bodemkaart van Nederland (Stichting voor Bodemkartering, 1977), geclassificeerd als veldpodzolgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand. Dit zijn overwegend jonge ontginningsgronden. Onder het Eexterveld is op veel plaatsen keileem en potklei in de ondergrond aanwezig. Begroeiing op plaatsen met potklei in de ondergrond leverde een minder arme begroeiing op. Op de droge gronden groeide voornamelijk Struikhei en op de lage plekken Dophei en Pijpenstrootje. Kenmerkend waren de stroeten, waarin zich over het maaiveld afstromend water verzamelde. Deze stroeten waren floristisch zeer rijk door de lichte aanrijking met mineralen in een overigens voedselarme omgeving. Op het Eexterveld bevinden zich diverse pingoruïnes, overblijfselen uit de laatste ijstijd. Rond 1886 is men begonnen met kleinschalige ontginning van het Eexterveld. Grote delen van de heide zijn destijds door particulieren en door Staatsbosbeheer ontgonnen. De laagte in het midden van het plangebied wordt op de historische kaart van 1851-1855 aangegeven als dobbe (Wolters-Noordhoff, 1990). Uit archeologisch onderzoek blijkt dat dit ven onderdeel is van een grote pingoruïne die nog doorloopt in zuidelijke richting tot achter de voormalige spoorlijn (mond. med. ARC). Na de laatste ijstijd steeg het grondwater en ontstonden op veel plaatsen langs het Drents Plateau meren en moerassen en vond veenvorming plaats in onder andere de pingoruïne. Uit boringen die verricht zijn door ARC blijkt er in de kern van de pingo een veenpakket voornamelijk bestaande uit veenmosveen van ca. 8 meter dik voor te komen. De pingo reikt tot in het tweede watervoerende pakket waardoor deze in contact staat met het diepere grondwater.

Een deel van het Landgoed Heidehof maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van de provincie Drenthe. Het plangebied is daar echter geen onderdeel van, maar sluit wel aan op de EHS.

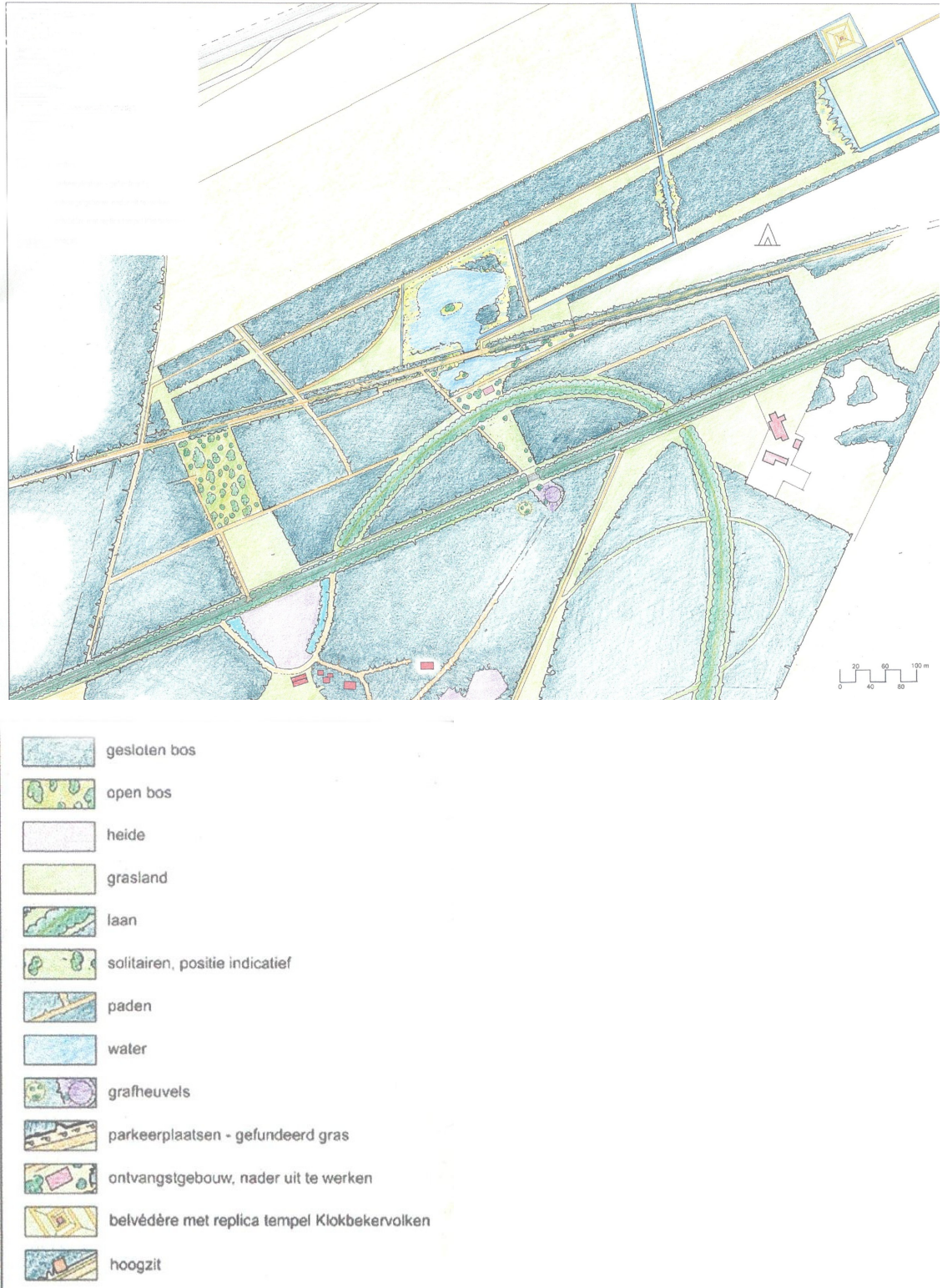
Het dichtstbijzijnde Natura 2000 gebied, gelegen op 1 km afstand in zowel zuidelijke- als noordelijke richting, is de “Drentsche Aa” (Figuur 2). De noordelijke bosstrook is ook te vinden op de natuurdoeltypenkaart van de Gebiedsvisie Natuur, Bos en landschap van de Drentse Aa uit 1995. De noordelijke bosstrook staat hier ingetekend met het natuurdoeltype Hz-3.10 vochtige heide en levend hoogveen.

Plan

Door landgoed Heidehof is een projectbeschrijving opgesteld waarin alle onderdelen worden toegelicht en beschreven (D. van der Weij en A. Braat, 2011). Het plan is getekend door Ank Bleeker en Anneke Nauta landschapsarchitecten (figuur 2). Het plan bestaat uit de volgende onderdelen:

- Inplanten van een strookbouwland aan weerszijden van het Hilligmeer,
- Restauratie van de pingo
- Realiseren van een natuurbegraafplaats in het bosgebied ten zuiden van de voormalige spoorbaan
- Bouwen van een eenvoudige ontvangstruimte

- Plaatsen van een tempeltje aan de noordoostzijde van het plangebied, met uitzicht op het hunnebed
- Creëren van een verbinding tussen de grafheuvel aan de provinciale weg en het ontvangstgebouw

Figuur 2 Plankaart (Ank Bleeker en Anneke Nauta)

3 Inventarisatie flora en fauna

3.1 Beschikbare gegevens en veldonderzoek

Van het plangebied zijn geen bestaande inventarisaties van flora en fauna bekend. Wel zijn gegevens uit verspreidingsatlassen en databanken op internet geraadpleegd, waaruit is af te leiden welke soorten in de omgeving van het plangebied kunnen worden verwacht.

Ten behoeve van deze quick scan zijn drie veldbezoeken gebracht aan het plangebied (op resp. 2 mei, 12 mei 2011 en 26 juli). Het tweede veldbezoek viel gelijktijdig met bodemkundig veldonderzoek dat door ARC werd uitgevoerd, waardoor uitwisseling van informatie mogelijk was.

3.2 Biotopen

In het plangebied en direct daaraan grenzend zijn diverse biotopen te onderscheiden, ieder met een eigen betekenis voor flora en fauna (Bijlage 1).

Akkers

Het plangebied bestaat grotendeels uit akkers. De meest oostelijk gelegen akker is momenteel nog in gebruik voor productie. De overige twee akkers liggen braak en zijn begroeid met akkerkruiden en grassen met daartussen veel open zandgrond. De akkers hebben een glooiend reliëf, waarbij opvalt dat het maaiveld van de akkers lager ligt dan dat van het aangrenzende bosstrook. Zowel ten westen als ten oosten van de dobbe is aan het reliëf te zien dat hier een ringwal heeft gelegen die door egalisatie is afgevlakt. Dit wordt bevestigd doordat uit bodemboringen van ARC blijkt dat het bodemprofiel hier is afgetopt.

Grasland

Rondom de dobbe in het centrale deel van het plangebied is een vochtig grasland aanwezig. De soortensamenstelling is beïnvloed door bemesting en begrazing met vee waardoor deze een voedselrijk karakter heeft. Het grasland loopt geleidelijk af en gaat over in de oeverzone van de dobbe. Aan de Provinciale weg is een graslandje aanwezig waarop al langere tijd een verschrallend beheer wordt gevoerd van maaien en afvoeren.

Pingoruïne

In het midden van het plangebied ligt een dobbe, het Hilligmeer, dat getypeerd wordt als pingoruïne. In de pingoruïne zijn twee eilandjes te vinden met voornamelijk wilg, berk en Amerikaanse vogelkers. Het oostelijke eiland is nog onaangetast, waardoor hier veenmosveen heeft kunnen ontwikkelen. Het westelijke eiland is destijds opgehoogd met grond uit de omgeving (mond. med. ARC). Langs de oevers van het water bestaat de begroeiing uit Pitrus, Lisdodde begroeiingen, afgewisseld door wilgen en berken. De oorspronkelijke dobbe was veel groter, deze is doorsneden door de spoordijk van de spoorlijn Assen – Stadskanaal. In het verleden is ook op diverse manieren getracht de pingo te dempen.

Sloten

Het plangebied wordt doorsneden door drie sloten. De sloot aan de westkant van de dobbe stond ten tijde van het veldbezoek droog. Aan de oostzijde van de dobbe ontspringt een waterhoudende sloot die water in oostelijke richting afvoert. De meest oostelijk gelegen sloot is een brede en diepe sloot die te oordelen aan de begroeiing op de slootbodembodem permanent droog staat.

Figuur 3. De westelijke akker met aan weerskanten een bosstrook (links) en de pingoruïne (rechts)

Bos

Het plangebied wordt aan de noordkant afgebakend door een smalle strook bos. De boomlaag wordt gedomineerd door Amerikaanse vogelkers en zomereik. Uit de bosstructuur is af te leiden dat het hier om spontaan opgeslagen bos op voormalige heide gaat. Anders dan de aangrenzende akkers is deze strook heide nooit ontgonnen tot bouwland. Door dit bos lopen slingerende paden waarbij de aanwezige bovengrond opzij is gezet. Vermoedelijk werd het bos gebruikt om te crossen.

Ten zuiden van de voormalige spoorlijn is bestaand bos aanwezig. Deels ouder naaldbos met lariks en douglas, maar voor het grootste deel jong bos dat in 2000 is ingeplant met loofhout (eik, beuk, acacia). Door dit bos is een boogvormig pad aangelegd. Het bos is opengesteld voor wandelaars.

Spoorlijn

Aan de zuidzijde wordt het plangebied begrensd door de voormalige spoordijk van de spoorlijn Assen - Stadskanaal. Deze lijn werd in 1905 geopend en deed dienst voor het personenvervoer tot 1948. Goederenvervoer vond plaats tot in de zeventiger jaren van de vorige eeuw, waarna de lijn is opgeheven. Sindsdien kan de begroeiing op het spoorlichaam zich vrij ontwikkelen. Er komt een gevarieerde begroeiing voor van zomereik, Amerikaanse vogelkers, berk, lijsterbes, vuilboom en vlier.

3.3 Flora en vegetatie

Akkers en sloten

De vegetatie op de westelijk gelegen akker is een zeer open kruidenrijke vegetatie. Veel voorkomende soorten zijn herderstasje, vogelmuur, duizendblad, kleine veldkers, tijmeprijs en melganzenvoet. Aan de oostkant van deze akker ligt een sloot (1) die ten tijde van het veldbezoek droog stond. De vegetatie langs deze sloot bestaat uit een voedselrijke ruigte met grote brandnetel, hondsdrif en kweek. Op deze plaats is een duidelijke overgang te zien in vegetatie. Aan de ene kant van de sloot de kruidenrijke akker en aan de andere kant het grasland met de pingoruïne. Ook het oostelijke deel van het plangebied bestaat uit een kruidenrijke akker (2). Naast vogelmuur werd schijfkamille, kleine veldkers, kruipende boterbloem en rode schijnspurrie aangetroffen. Op ongeveer 30 meter vanaf sloot 2 staan drie berken, grote brandnetel en riet in een lijnvormige element. Dit lijkt te duiden op de locatie van een oude sloot of greppel.

graslanden

De graslanden bestaan voornamelijk uit gestreepte witbol, ruw beemdgras, kweek, gewone paardenbloem, fioringras, kale jonker, ridderzuring en pinksterbloem.

Het Hilligmeer

De oeverzone van de pingoruïne bestaat uit een afwisseling van pitrusruigte, riet- en lisdoddevegetaties en wilgenstruweel. Opmerkelijk is het voorkomen van diverse soorten van voedselarme tot matig voedselrijke moerassen zoals wateraardbei, zompzegge, snavelzegge, holpijp, gewone wederik, waternavel, watermunt, kruipwilg, melkeppe, hennegras en moerasstruisgras. Wateraardbei staat vermeld op de Nederlandse Rode Lijst van de vaatplanten en heeft de status "gevoelig". Dit betekent dat het aantal individuen stabiel is of is toegenomen, maar de soort is zeer zeldzaam, of het aantal individuen is sterk tot zeer sterk afgenomen, maar komt nog algemeen voor. Door inspoeling van meststoffen uit de omgeving zijn de oeverzones helaas geëutrofeerd, maar zijn gezien het voorkomen van bovengenoemde plantensoorten van matig voedselrijke omstandigheden nog steeds waardevol.

In het centrum van de dobbe komt een veenmosvegetatie voor bestaande uit haakveenmos (*Sphagnum squarrosum*), met verspreid daarin een ijle kruidlaag van wateraardbei, snavelzegge en gewone wederik.

Bossen en bosranden

De noordelijke bosstrook ligt ± 1 meter hoger dan de aangrenzende akker. Hierdoor is een zandig steilrandje ontstaan waarin op verschillende plaatsen hollen aanwezig zijn. Op deze randjes groeit een heischrale begroeiing met struikhei, pilzegge, vogelpootje, bochtige smele, havikskruiden, brem, sint-janskruid en zilverhaver. Deze begroeiing profiteert van de openheid en daardoor grote hoeveelheid zonlicht. Deze heidevegetatie is een restant van de oorspronkelijke voedselarme begroeiing van dit gebied.

Het bos aan de zuidzijde van de spoordijk bevat opgaand douglas en lariksbos met een kruidlaag van bochtige smele en pijpenstrootje. Op één plaats groeit lelietje-van-dalen, een soort van oudere bosbodems. Voor het overige is de ondergroei in deze naaldbossen weinig waardevol. Het in 2000 geplante loofbos is nog zeer dicht, waardoor er weinig licht op de bodem doordringt. Ondergroei is hier afwezig of bestaat uit storingssoorten zoals witbol, kweek en braam. Het boogvormige pad door de

bosaanplant bevat een soortenrijke begroeiing met struikhei, dophei, gewoon struisgras, zilverhaver, goudhaver, bosdroogbloem, klein viltkruid en brede wespenorchis.

Onder de aangetroffen plantensoorten bevindt zich één beschermde plantensoort, brede wespenorchis. Bovendien komen er enkele soorten van de Rode lijst voor: wateraardbei, bosdroogbloem en goudhaver. De oeverbegroeiing rond het ven en de veenmosvegetatie in het centrum is van bijzonder grote waarde.

3.4 Fauna

3.4.1 Ongewervelden

De dobbe vormt een geschikt voortplantingsbiotoop voor diverse soorten juffers. Tijdens het veldbezoek werden enkele exemplaren van de azuurwaterjuffer waargenomen, een algemene soort in Drenthe. Van overige soorten libellen zijn geen gegevens voorhanden. Zwaarder beschermde soorten worden op grond van het biotoop echter niet verwacht. Ten tijde van het veldbezoek werden ook enkele soorten dagvlinders waargenomen namelijk, icarusblauwtje, bont zandoogje, dagpauwoog, klein koolwitje en bruine vuurvliinder. Deze laatste soort staat op de Nederlandse Rode Lijst voor Dagvlinders genoemd als "kwetsbaar". Dit betekent dat het aantal individuen matig is afgenomen en is nu vrij tot zeer zeldzaam, of het aantal individuen is sterk tot zeer sterk afgenomen en is nu vrij zeldzaam. Langs de bosrand, op de grens met de akker zijn diverse koepelnesten en grondnesten van mieren aangetroffen. Het betreft nesten van de behaarde rode bosmier (*Formica rufa*). Deze nesten zijn beschermd.

Figuur 4. Deze bruine vuurvliinder werd aangetroffen langs een schrale slootkant.

3.4.2 Vissen

De dobbe is niet onderzocht op vis. Door de geïsoleerde ligging, de geringe hoeveelheid open water en de hoge zuurgraad wordt geen vis verwacht.

3.4.3 Amfibieën en reptielen

In de dobbe is een populatie groene kikkers (bastaardkikker *Rana klepton esculenta*) aanwezig (Bijlage 2). Overige soorten die verwacht kunnen worden zijn gewone pad (*Bufo bufo*), bruine kikker (*Rana temporaria*), kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*) en heikikker (*Rana arvalis*). Heikikker is een zwaar beschermde soort ('tabel 3 – soort').

3.4.4 Vogels

De akkers hebben geen betekenis voor broedvogels. De bossen grenzend aan het plangebied en de camping zijn rijk aan broedvogels van bos. Waargenomen werden koolmees, fitis, tjiftjaf, merel, winterkoning, bonte vliegenvanger, grauwe vliegenvanger, gekraagde roodstaart, matkop, grote bonte specht, buizerd en boomleeuwerik. Er zijn geen horsten van roofvogels aangetroffen in de omgeving van het plangebied.

3.4.5 Zoogdieren

In de bosstrook en met name in de steilrandjes op de grens van bos en akker zijn zeer veel konijnenholen (met verse keutels) aanwezig (Bijlage 2). Ook in het talud van de meest oostelijk gelegen sloot zijn konijnenholen gegraven. Op de akkers worden op veel plaatsen graafjes van konijnen gezien. Andere soorten waarvan sporen zijn aangetroffen zijn ree, vos, bosmuis en mol. In de noordelijke bosstrook is een plukrest gevonden, de veren waren van een jonge vogel wat kan duiden op predatie door een marterachtige of kleine roofvogel.

Het plangebied met zijn vele bosranden vormt een geschikt foerageergebied voor vleermuizen. Mogelijke verblijfplaatsen in de vorm van holtes in bomen of loshangende schors zijn niet aangetroffen. In het plangebied zijn geen sporen of hollen van dassen gevonden.

3.5 Conclusies aanwezigheid beschermde flora en fauna

In onderstaande tabel worden de vastgestelde of op grond van de aanwezige biotopen verwachte beschermde soorten weergegeven. Voor licht beschermde soorten ('tabel 1 soorten') geldt een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen maar geldt wel de algemene zorgplicht (art. 2 Flora- en faunawet). Voor zwaarder beschermde soorten ('tabel 2 en 3 soorten') is geen vrijstelling mogelijk bij ruimtelijke ingrepen. Indien schade wordt aangericht is een ontheffing ex. art. 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Tabel 1 Beschermde soorten en soorten van de Rode lijst

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Vastgesteld tijdens quick scan	Status Rode lijst en F&F-wet
Flora			
Wateraardbei	Comarum palustre	Rond dobbe	Rode lijst
Bosdroogbloem	Gnaphalium sylvaticum	Bospad	Rode lijst
Brede wespenorchis	Epipactis helleborine	bospad	Beschermde, tabel 1
Goudhaver	Aira caryophylla	bospad	Rode lijst
Ongewervelden			
Behaarde rode bosmier	Formica rufa	Bosrand, diverse nesten	Beschermde, Tabel 1
Bruine vuurvinder	Lycaena tityrus	Akker en in droge sloot	Niet beschermd, wel Rode lijst
Amfibieën			
Gewone pad	Bufo bufo	Eigen waarneming	Beschermde, Tabel 1
Bruine kikker	Rana temporaria	Eigen waarneming	Beschermde, Tabel 1
Bastaardkikker	Rana klepton esculenta	Eigen waarneming	Beschermde, Tabel 1
Heikikker	Rana arvalis	Mogelijk in dobbe	Beschermde, Tabel 3, bijlage IV HR
Kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	Mogelijk in dobbe	Beschermde, Tabel 1
Zoogdieren			
Gewone bosspitsmuis	Sorex araneus		Beschermde, Tabel 1
Veldmuis	Microtus arvalis		Beschermde, Tabel 1
Dwergspitsmuis	Sorex minutus		Beschermde, Tabel 1
Rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus		Beschermde, Tabel 1
Huisspitsmuis	Crocidura russula		Beschermde, Tabel 1
Bosmuis	Apodemus sylvaticus	Holletjes in slootkant	Beschermde, Tabel 1
Vos	Vulpes vulpes	Prenten en uitwerpselen	Beschermde, Tabel 1
Haas	Lepus europeus	Grasland, bos	Beschermde, Tabel 1
Mol	Talpa europea	Molshopen	Beschermde, Tabel 1
Ree	Capreolus capreolus	Sporen	Beschermde, Tabel 1
Vleermuizen	Alle soorten	Bosranden	Beschermde, Tabel 3, bijlage IV HR
Vogels	Alle broedvogels	Bossen en bosranden	Beschermde, Tabel 3, Vogelrichtlijn

3.5.1 *Licht beschermde soorten*

Op de akkers en in de bosstroken zijn enkele (sporen van) lichtbeschermde zoogdieren aangetroffen. Het betreft sporen van mol, konijn en enkele muizensoorten.

In het plangebied kunnen ook marterachtigen voorkomen (wezel, bunzing). Dit betreft eveneens soorten van tabel 1 AMvB artikel 75 van de Flora- en faunawet, waarvoor sinds 23 februari 2005 een algemene vrijstelling in het kader van de Flora- en faunawet wordt verleend bij, onder andere, ruimtelijke ontwikkelingen.

In de pingoruïne en de greppel ten noorden van het grasland zijn groene kikkers waargenomen.

3.5.2 *Zwaarder beschermde soorten*

Naar verwachting zullen vleermuizen het plangebied gebruiken om te foerageren. Een open plek in het bos met water in de directe nabijheid levert veel insecten. Daarnaast vormen de rechte lijnen langs de bosranden goede vliegroutes. Vaste verblijfplaatsen worden niet verwacht door het ontbeken van geschikte bomen met holtes.

Alle broedvogels zijn zwaar beschermd, wat betekent dat nesten niet verstoord mogen worden. Werkzaamheden in de broedtijd die mogelijk verstorend zijn, zijn daarom uitgesloten. In de dobbe komt mogelijk heikikker voor, deze soort is streng beschermd en is vermeld op bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Ontheffing voor deze soort is slechts onder strenge voorwaarden mogelijk.

3.6 Toetsing

Effecten op beschermde gebieden

De aanleg van bos past binnen de realisatie van natuurdoelen binnen de ecologische hoofdstructuur. De belasting met nutriënten op de dobbe zal verminderen en de waterhuishouding van de dobbe wordt verbeterd als gevolg van het dempen van sloten. Effecten op het Natura 2000 gebied Drentsche Aa worden niet verwacht.

Effecten op flora en fauna

De aanleg van bos biedt een nieuw leefgebied voor zangvogels en kleine zoogdieren. Naarmate het bos zich verder ontwikkelt neemt de hoeveelheid open ruimte af en raken de nu aanwezige (zonbeschenen) bosranden beschaduwd. Dit is nadelig voor de flora en de insectenfauna (rode bosmier) van de bestaande bosrand. Bovendien neemt het aandeel open terrein voor het konijn en de bruine vuurvliinder af. Dit kan worden ondervangen door tussen het in te planten deel van de akker en de bosrand aan de noordzijde een laanvormige strook te sparen. Het plan voorziet hier reeds in. Deze laan vormt ook een gunstig foerageergebied voor vleermuizen.

De dobbe wordt, indien hier middelen voor worden gevonden, zo goed mogelijk gerestaureerd. De sloot die de dobbe ontwatert wordt gedempt. Dit biedt kansen om de natuurwaarde van de dobbe veilig te stellen en de met meststoffen verrijkte delen te verwijderen. De kern van de dobbe is van grote waarde door de aanwezigheid van een ontgestoord dik veenpakket. Deze dient in ieder geval gespaard te worden.

Het leefgebied van amfibieën zal niet worden aangetast, wel kan tijdelijk effect optreden voor de heikikker bij herstel werkzaamheden aan de dobbe. Het aan te planten bos vormt een geschikt overwinteringsbiotoop.

Effecten van natuurbegraven

Door Alterra te Wageningen is een onderzoek verricht naar de effecten van diverse vormen van natuurbegraven (de Molenaar, Mennen & Kistenkas, 2009). Er wordt onderscheid gemaakt in begraven, as verstrooien en het bijzetten van urnen. Het begraven van urnen heeft nauwelijks effect op de flora en fauna van bossen omdat het een gesloten urn betreft en er geen stoffen vrijkomen. Bij begraven komen er wel stoffen in de bodem terecht doch de gehaltes zijn zodanig laag dat geen schadelijke effecten zijn te verwachten. Landgoed Heidehof hanteert een dichtheid van begraven die aansluit bij de aanvaardbaarheid volgens het Alterra rapport (150 uren / ha, 80 graven per ha)

Noodzaak tot het aanvragen van ontheffingen

Voor alle soorten binnen het plangebied geldt de algemene zorgplicht (artikel 2 van de Flora- en faunawet), die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dieren en plantensoorten. Dit houdt in dat bij verstoring van dieren tijdens de werkzaamheden deze de gelegenheid dienen te krijgen om te vluchten naar een nieuwe leefomgeving.

Bij de werkzaamheden moet rekening worden gehouden met:

- Het broedseizoen van vogels
- Aanwezigheid van konijnenholen en nesten van rode bosmier in de bosrand.
- Mogelijke aanwezigheid van heikikker in de dobbe
- Kwetsbare vegetatie op het pad in de nieuwe bosaanleg

Indien werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd bestaat geen kans op het verstoren van broedende vogels. Konijnenholen en nesten van rode bosmier kunnen voorafgaand aan de uitvoering gemarkeerd worden, zodat deze niet onbedoeld beschadigd worden.

Bij de werkzaamheden aan de dobbe bestaat de kans op schade aan amfibieën, waaronder mogelijk de zwaar beschermde heikikker. Nader onderzoek is in dat geval noodzakelijk naar het voorkomen van deze soort. Indien heikikker aanwezig is moet een zodanige werkwijze worden gevolgd dat de kans op schade wordt geminimaliseerd.

4 Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek. Register Biodiversiteit, CD-rom; Bio Base 1997. Voorburg.

Dienst Landelijk Gebied. Handreiking Flora en Faunawet. Werkdocument. Oktober 2006. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.

Koops, L. 2004. Lusten en lasten van moderne landgoedeigenaren. *Noorderbreedte*. 28(2).

Weij, D. van der, A.P. Braat, 2011. Gedenkplaats Het Hilligmeer en uitbreiding heidehof. Projectbeschrijving.

Meijden, R. van der. 1990. Heukels' Flora van Nederland; Wolters Noordhof Groningen.

Ministerie van landbouw, Natuurbeheer en Visserij, directie Noord & Provincie Drenthe. 1995. Gebiedsvisie natuur, Bos en Landschap, Drentse Aa. Kaart 5.4

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2005. Buiten aan het werk. Brochure over de flora en faunawet.

Molenaar, J.G. de, M.G. Mennen, F.H. Kistenkas, 2009. Terug naar de Natuur. Mogelijke effecten en juridische aspecten t.a.v. natuurbegraven, asverstrooien en urnbijzetting in natuurgebieden. Alterra rapport 1789. Alterra, Wageningen.

Besluit van 28 november 2000. Stb. 525, houdende regels voor het bezit en vervoer van en de handel in beschermde dier- en plantensoorten (Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten), laatstelijk gewijzigd bij besluit van 10 september 2004, Stb 501.

Provincie Drenthe. 1992. Natuur in Drenthe, Achtergronddocument bij het provinciaal natuurbeleidsplan Drenthe.

Stichting voor Bodemkartering. 1977. Bodemkaart van Nederland, blad 12 Oost, Assen

Wolters-Noordhof Atlasproducties. 1990. Grote Historische Atlas van Nederland, 2 Noord Nederland 1851-1855. p.70

Internet

Stichting Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland. www.ravon.nl.
Ministerie van EL&I. Natuurwetgeving. Via www.rijksoverheid.nl/ministeries/eleni
Natuurloket. Gegevens over beschermde gebieden en soorten. www.natuurloket.nl
Nederlands soortenregister. Soortinformatie. www.nederlandsesoorten.nl

Bijlagen

Bijlage 1: De Flora en faunawet in het kort

Bijlage 2: Beschermden soorten en soorten van de Rode lijst

Bijlage 1

De Flora en faunawet in het kort

De Flora- en faunawet is in 2002 in werking getreden. In de Flora- en faunawet is bepaald dat een ieder voldoende zorg in acht dient te nemen voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Dit houdt in dat iedereen die redelijkerwijs weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten dan wel naar redelijkheid alle maatregelen te nemen om die gevolgen te voorkomen of deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken (Art. 2, het 'zorgplichtartikel').

De Flora- en faunawet bevat tevens een aantal verbodsbepalingen. De verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke projecten, plannen en ingrepen zijn opgenomen in artikel 8 (betreffende planten op hun groeiplaats) en 9 tot en met 12 (betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving). Wanneer plannen worden ontwikkeld voor ruimtelijke ingrepen of voornemens ontstaan om werkzaamheden uit te voeren, dient vooraf te worden beoordeeld of mogelijke nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten bestaan. In beginsel is daarvoor de initiatiefnemer zelf verantwoordelijk.

Artikel 8 Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9 Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10 Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11 Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12 Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Tekstkader 1: Verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet die van belang zijn bij ruimtelijke ingrepen

Ontheffing en vrijstellingen

De wet biedt in artikel 75 de mogelijkheid om ontheffing aan te vragen voor overtreding van de verboden uit de artikelen 8 tot en met 18. Vergunningen worden uitsluitend verleend door de minister van EL&I. Ontheffingen kunnen alleen worden verleend als aan bepaalde voorwaarden van zorgvuldigheid is voldaan. Zo mag door de inbreuk op het verbod geen gevaar bestaan voor de 'gunstige staat van instandhouding' van de soort in het betrokken gebied.

In het kader van een Algemene Maatregel van Bestuur, het 'Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten', is geregeld dat onder verschillende voorwaarden

vrijstellingen gelden. Het ministerie heeft hiervoor de beschermde soorten ingedeeld in 3 tabellen. Vogels vallen onder een apart beschermingsregime.

Tabel 1 (beschermingsniveau 1, licht beschermde soorten)

Hieronder vallen algemeen voorkomende zoogdieren, bruine kikker, groene kikker en gewone pad, kleine watersalamander, een aantal mierensoorten, de wijngaardslak en algemeen voorkomende beschermde planten.

Voor soorten van tabel 1 geldt een **vrijstelling indien sprake is van bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of indien sprake is van ruimtelijke ontwikkelingen**. Dit is het geval bij bijvoorbeeld het maaien van bermen, landbouwkundig gebruik, recreatief gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw of natuurbouw. **Voor andere activiteiten is een ontheffing nodig**. Er wordt getoetst op het criterium: **'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'**.

Tabel 2 (beschermingsniveau 2)

Hieronder vallen de meeste van de beschermde plantensoorten, alpenwatersalamander en levendbarende hagedis, moerasparelmoervlinder en vals heideblauwtje, bermpje, kleine modderkruiper, meerval, rivierdonderpad, vliegend hert en rivierkreeft.

Voor soorten van tabel 2 geldt een **vrijstelling** voor dezelfde activiteiten genoemd onder niveau 1, **mits gewerkt wordt volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode**.

Bestaat geen gedragscode, dan moet ontheffing worden aangevraagd. Deze wordt getoetst aan het criterium: **de activiteit doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort** ('lichte toets').

Voor alle vogelsoorten wordt getoetst aan de onder niveau 3 genoemde criteria ('uitgebreide toets').

Tabel 3 (beschermingsniveau 3, zwaar beschermde soorten)

Hieronder vallen bijvoorbeeld de das, boommarter, eikelmuis, veldspitsmuis, waterspitsmuis, zeehond, de meeste amfibieën en reptielen, alle soorten vleermuizen, een aantal vissen, vlinders en libellen en enkele bijzondere plantensoorten en kevers. Deze tabel is samengesteld uit:

- soorten die aangewezen zijn in bijlage I van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten
- soorten die aangewezen zijn op grond van bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

Voor de soorten uit bijlage I van het Vrijstellingenbesluit geldt een **vrijstelling** indien de activiteiten zijn te kwalificeren als **bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik** en mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een goedgekeurde **gedragscode**. Voor artikel 10 kan geen ontheffing worden verleend. Voor activiteiten die vallen onder **ruimtelijke inrichting of ontwikkeling** geldt geen vrijstelling. Hiervoor is een **ontheffing** nodig. De aanvraag wordt getoetst aan het volgende criterium: **er is sprake van een bij wet genoemd belang, én er is geen alternatief, én de activiteit doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort** ('uitgebreide toets').

Voor soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn is sinds een uitspraak van de Raad van State geen ontheffing meer mogelijk voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Alleen wettelijke belangen die in de Habitatrichtlijn worden genoemd vormen een grond voor ontheffingverlening. Dit zijn: het belang van bescherming van flora en fauna, het belang van volksgezondheid en openbare veiligheid en andere dwingende redenen van groot openbaar belang.

Vogels

Vogels vormen een aparte categorie naast de bovengenoemde beschermingsniveaus. Voor vogels is geen vrijstelling mogelijk in het geval van ruimtelijke ingrepen. Werkzaamheden dienen daarom zo uitgevoerd en gepland te worden dat geen schade kan optreden. Dit betekent dat gewerkt moet worden buiten de periode dat broedende vogels aanwezig zijn. Voor een aantal soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn. De minister heeft een lijst opgesteld van soorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, hieronder vallen bijvoorbeeld boomvalk, buizerd, ransuil, sperwer. Daarnaast hanteert het ministerie van EL&I een lijst met soorten waarvan de nesten niet jaarrond beschermd zijn, maar waarvan inventarisatie wel gewenst is.

Gedragscodes

Op grond van een door de minister goedgekeurde gedragscode geldt een vrijstelling van de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor soorten genoemd die vallen onder beschermingsniveau 2. De vrijstelling is bedoeld voor het bestendig gebruik en voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Voor soorten die vallen onder beschermingsniveau 3 en vogels geldt op grond van een goedgekeurde gedragscode een vrijstelling voor de artikelen 8, 9, 11 en 12 van de Flora- en faunawet. De vrijstelling is bedoeld voor het bestendig (blijvend) gebruik en voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud. De vrijstelling voor tabel 3 soorten en vogels geldt niet voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Een gedragscode moet minstens dezelfde waarborgen bieden als een afzonderlijke ontheffing vanuit de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet. Dit betekent dat gedragscodes concreet moeten zijn. In een gedragscode staat op welke manier invulling wordt gegeven aan zorgvuldig handelen. Een gedragscode leidt daarom tot zorgvuldig handelen met beschermde soorten zodat:

- de werkzaamheden geen wezenlijk negatieve invloed hebben op de beschermde soorten.
- schade aan beschermde soorten zo veel mogelijk wordt voorkomen of beperkt. Meestal is een inventarisatie van soorten nodig voordat de werkzaamheden beginnen. Maatregelen zijn bijvoorbeeld: het markeren van bomen of nesten (in het veld en/of op een kaart), het werken buiten het broed- of paarseizoen, of een geleidelijke, gefaseerde uitvoering van werkzaamheden, zodat dieren de tijd krijgen om uit te wijken naar een ander leefgebied.

Er zijn momenteel een groot aantal goedgekeurde gedragscodes beschikbaar. Zo bestaat een gedragscode Natuurbeheer, een gedragscode Bosbeheer, een gedragscode voor de Waterschappen en een gedragscode voor de Bouw- en ontwikkelingssector. Een ieder kan de gedragscodes gebruiken, zolang de voorgeschreven werkwijzen uit de betreffende gedragscode worden opgevolgd. Wanneer gebruik wordt gemaakt van een gedragscode voor een bepaald werk is het altijd belangrijk om aantoonbaar, dat wil zeggen goed gedocumenteerd, volgens deze gedragscode te werken. De inhoud van de gedragscode moet bijvoorbeeld worden opgenomen in werkprotocollen. De gedragscodes zijn in te zien op internet www.rijksoverheid.nl

Beoordeling van aanvragen voor ontheffing

Ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet kan aangevraagd worden bij de Dienst Regelingen van het ministerie van EL&I. Formulieren en toelichtingen zijn te vinden op het DR-loket (www.drloket.nl).

Indien schade aan zwaarder beschermde soorten optreedt (tabel 2 en 3, vogels) en niet aan de richtlijnen uit een goedgekeurde gedragscode kan worden voldaan, bestaan in principe twee mogelijkheden:

1. mitigerende maatregelen treffen

Voorkomen van overtreding van de Flora- en faunawet door voordat begonnen wordt met het project mitigerende maatregelen voor te leggen aan Dienst Regelingen. Het

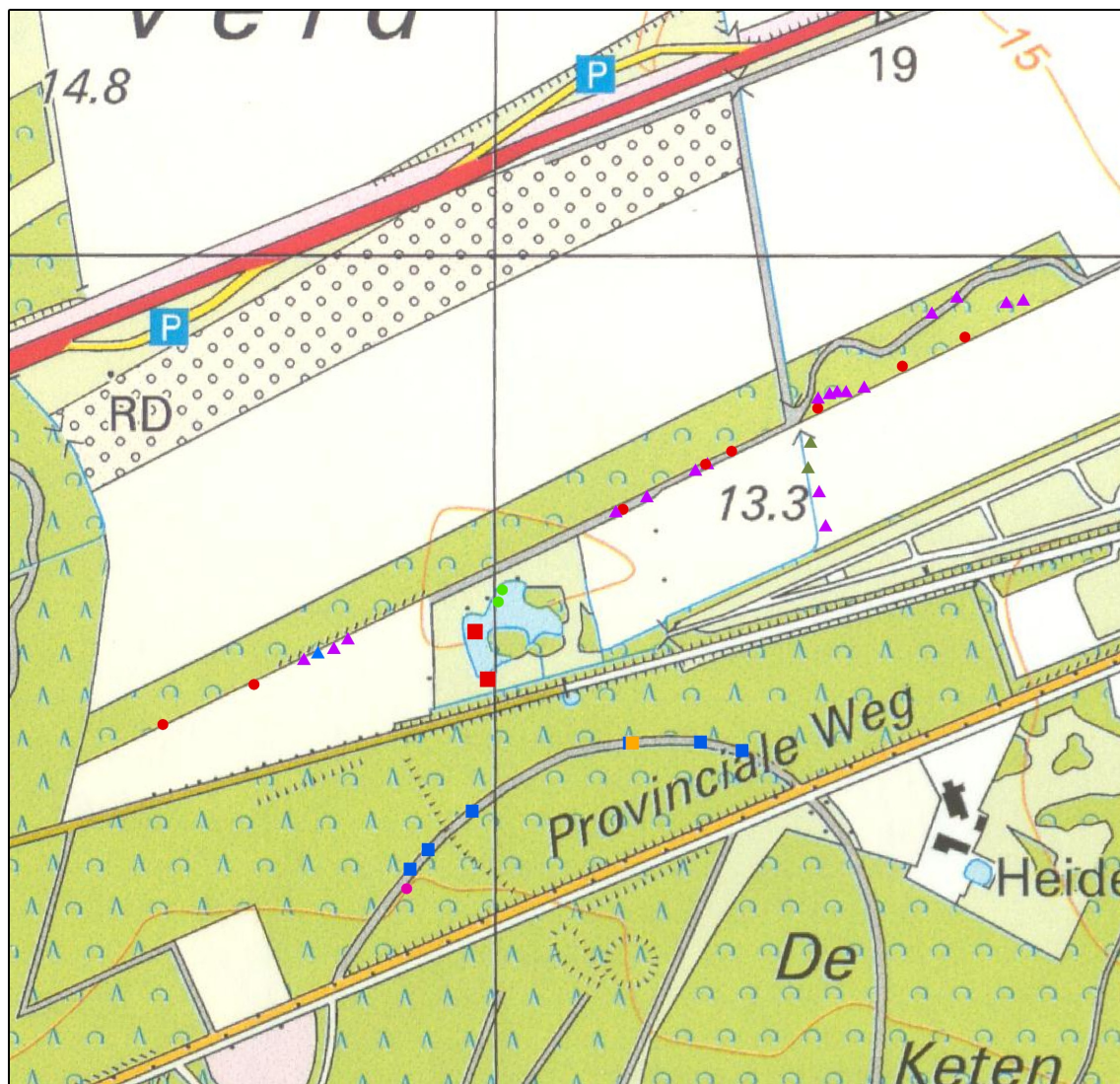
gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld migratieroutes en foerageergebied. Als deze veilig worden gesteld door vooraf mitigerende maatregelen te treffen is mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat de maatregelen voldoende zijn kunnen ze vóóraf beoordeeld worden door Dienst Regelingen. Met dit besluit kan aangetoond worden dat u zich houdt aan de Flora- en faunawet. Het besluit heeft u bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen uw project of vraagt om handhaving van de Flora- en faunawet.

2. Ontheffing aanvragen

Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen dan dient een reguliere ontheffingsaanvraag ingediend te worden. Bij de beoordeling stelt Dienst Regelingen de vragen:

1. In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden? ·
2. Bestaat een wettelijk belang? (behalve bij tabel 2-soorten) ·
3. Bestaat een andere bevredigende oplossing? (behalve bij tabel 2-soorten) ·
4. Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

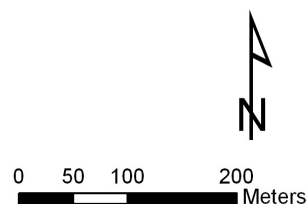
Dienst Regelingen beoordeelt vervolgens of het wettelijk belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en).

Beschermde soorten en soorten van de Rode lijst

Legenda

beschermde soorten	soorten van de rode lijst
● Brede wespenorchis	■ Wataardbei
● Groene kikker	■ Bosdroogbloem
▲ Vos	■ Goudhaver
▲ Konijn	■ Bruine vuurvliinder
▲ Bosmuis	
● Rode bosmier	

Tonckens Ecologie
Oosterweg 127
9751 PE Haren

September 2011

